

Usits da Pasca

Die neue Ausgabe der TG erscheint gerade vor Ostern. Deshalb wollen wir uns ein wenig mit diesem Feiertag, der für viele Christen das wichtigste religiöse Fest bedeutet, beschäftigen. Vor allem wollen wir einen Blick in andere europäische Länder werfen, um einige Osterbräuche kennen-zulernen.

La nova ediziun da la TG cumpara gist avant Pasca. Perquai vulain nus sa fatschentar in pau cun quest firà che vala per blers Cristians sco la festa religiosa la pli impurtanta. Nus vulain surtud dar in'egliada en auters pajais da l'Europa per emprender d'enconu-scher varsaquants usits da Pasca.

Pasca è in firà movibel che ha lieu mintg'on in auter di. La davosa emna avant Pasca sa numna Emna sontga. Ella cumenza cun la Dumengia da palmas. Quel di festiveschan ils Cristians l'entrada a Gerusalem da Jesus da Nazaret e la Gievgia sontga vegn festivada la davosa Sontga Tschaina da Jesus cun ses giuvnals. Il proxim di, il Venderdi sontg, vegn regurdà da la crucificaziun da Jesus. La Sonda sontga è deditgada al silenzi da la fossa. Il terz di, la dumengia da Pasca, vegn celebra da la festa da la resurrecziun da Jesus.

En l'Engalterra rimna la gliued romins da misaroclas e splattina in l'auter. Quai duai purtar ventira. En Scozia vegnan envidads fieus da Pasca dapertut sin las collinas dals Highlands. Quest usit deriva anc dal temp dals Celts che festegiavan uschia l'entschatta da la primavaira. En l'Irlanda han lieu da Pasca occurrenz da sautar sin las vias. Il victur u la victura survegn ina petta. Il Venderdi sontg è in di fitg ruassaivel. Blers umans na mangian nagut fin a mezdi e pli baud giev'ins ord chasa mo a pe blut. Ins na mazzava era nagin animal, na brischava nagina laina u na pitgava en nagina gutta. La Sonda sontga vegnan envidads tschients da chandailas vi da la chandaila gronda benedida dal spiritual. La dumengia da Pasca consista d'ina tschavera simpla, il pli savens datti ina schuppa da por e charn d'agnè. En in pèr lieus irlandais ha lieu in usit plitgusch

scurril la dumengia da Pasca. La gliued sutterrescha ringias, ina spezia da pesch ch'è la tschavera principala durant quels dis. Ils funerals da ringias simboliseschan ch'il temp da curaïma è a fin. Tenor funtaunas betg confermadas vegnan quests funerals savens iniziads dals mazlers locals. En Valisa ha lieu tradiziunalmain il «Gymansa Ganu» la Dumengia da palmas. Quai è in'occurrenza da chant, a la quala sa particepschan chors da baselgia da l'entira Valisa ensemen cun dirigents ospitants.

Ils Svedais festiveschan Pasca a moda ruassaivla e quieta. Fin avant curt eri usità da betg far battens u nozzas durant quests dis. Anc avant paucs onns eran ils kinos serrads il Venderdi sontg. Las chasas vegnan decoradas cun frastgas da badugn e plimers. La Gievgia sontga sa vestgeschan mattas e mats sco «femnas da Pasca», van da chasa a chasa e laschan enavos uschenumnadas «brevs da Pasca». Sco recumpensa spetgan els dultscharias u danners. En Svezia na porta betg la lieu da Pasca ils ovs, mabain il pulschain da Pasca. Las nauschas «strias da Pasca» vegnan spaventadas cun gronda canera e fieus artificials. En Finlanda survegnan amis ed enconuschents levamain fridas giu per il dies cun pertgas da badugn. Las pertgas duain far endament ils guadels da palma, cun ils quals ils abitants da Gerusalem han beneventà Jesus il di da l'entrada, e purtar ventira.

En Frantscha tutgan ils zains durant l'entir onn, ma da Pasca na pon ins betg udir els a partir da la Gievgia sontga fin la Sonda sontga. Durant quest temp vegn de-

plorà la mort da Jesus. Pir la dumengia da Pasca tutgan ils zains puspè sco segn dal plaschair davart la resurrecziun da Cristus. Sch'ìls Franzos e las Franzosas audan ils zains quai di s'embratschan e sa bitschan els. Tenor in'istorgia va il tutgiez a Roma per far ina visita la Papa. Sin via da return prenda el cun sai ils ovs da Pasca. Uffants bittan ils ovs en l'aria. L'emprim che dat giun plaun perda. En in pèr regiuns da la Frantscha spetgan ils uffants sin ina charrotscha che vegn tratga da quatter chavals e ch'è emplenida cun ovs. En l'Italia mangia la gliued tradiziunalmain ina turta da Pasca, ina petta picanta ord ovs e spinatsch. Il Venderdi sontg datti numerusas processions che portan la crusch da la baselgia tras las giassas e vias da las vischnancas e da las citads. Ils abitants vestgids en nair suondan la crusch silenziusamain. En Spagna van ins a la messa da Pasca che ha lieu la dumengia da Pasca. Ils mats portan guadels da palma simpels, entant che quels da las mattas en decorads cun dultscharias ed auters ornamentals. Las purtadras ed ils purtaders dals guadels da palma vegna benedids dal spiritual. Era en Spagna datti bleras processions da Pasca. La pli enconuschenta da quellas ha lieu a Sevilla. La dumengia da Pasca vegn represchentada la Passiun avant las baselgia da Palma da Mallorca. La Gievgia sontga ha lieu a Verges (Gerona) ina festa da Pasca spezialmain macabra: umens sautan en vestgids sa skelets.

En Pologna gioga la festa da Pasca ina rolla fitg impurtanta. La Sonda sontga vegn emplenì in chanaster cun ovs colorads, paun,

pettas, sal, palpiri e liongias alvas. La dumengia da Pasca vegn quest chanaster purtà en la baselgia e benedi. Il temp da curaïma è pir passà, cura che quest chanaster è vegnì benedi. Las Bulgaraisas ed ils Bulgaraïns na zuppan betg ils ovs, co quai ch'ins fa p.ex. tar nus, mabain bittan els in sin l'auter. Quel che bitta in ov che na rumpa betg è il victur e duai avair l'onn che vegn il pli grond success da tut ils commembers da la famiglia. In auter usit en Bulgaria pretenda che la dunna la pli veglia dal teugnair-chasa stritgia sur la fatscha da tut ils uffants en chasa cun l'emprim ov cotschen. Quai duai dar sanadad e forza. En Rumania vegnan nettegiadas las chasas, la gliued fa bogh e tira en nova vestgadira. La notg sa radunan tuts en baselgia e portan chandailas envidadas. Dapertut sin las collinas e sin ils prads glioschan fieus da Pasca. Suentar la messa da Pasca bandunan ils umans la baselgia ed illumineschan la notg cun lur chandailas.

Anc insatge davart l'etimologia dal pled pasca. En numerusas linguas va questa expressiun enavos sin il pled giudaic Pessach. En talian ha il firà num Pasqua, en spagnol Pascua, en franzos Pâques, en svedais Påsk ed en danais Påske

Per l'etimologia da l'expressiun tudestg (Ostern) u englaisa (Easter) datti pliras teorias. Tenor ina da quellas deriva il pled tudestg per Pasca da l'expressiun dal vegl tudestg da scrittira *Ostara* (ost) u dad Eoastrae, il num anglosaxon da la dieua teutonica da l'aurora, da la primavaira e da la fritgaivladad. Quai va enavos sin Beda Venerabilis (8avel tschient.) ed è vegnì surpiglià e confermà per gronda part da Jacob Grimm. Fin oz vegn dentant contestada l'existenza d'ina dieua cun in tal num en la mitologia germana.

Funtaunas:
<http://de.wikipedia.org/wiki/Ostern>
www.netzwissen.com/gesellschaft-politik/osterbraeuche-weltweit/index.php

Adressa LR
 Lia rumantscha
 Via da la Plessur 47, 7001 Cuira
 telefon 081 258 32 22
 fax 081 258 32 23
liarumantscha@rumantsch.ch

aurora	Morgenröte
badugn	Birke
charn d'agnè	Lammfleisch
contestar	bestreiten
dieua	Göttin
dultscharias	Süssigkeiten
Emna sontga	Karwoche
etimologia	Wortherkunft
frastga	Zweig
fritgaivladad	Fruchtbarkeit
funera	Begräbnis
Gievgia sontga	Gründonnerstag
giuvnal	Jünger
guadel da palma	Palmwedel
mazler	Metzger

misarocla	Weidenkätzchen
nozzas	Hochzeit
pertga	Rute
recumpensa	Gegenleistung
resurrecziun	Auferstehung
ringia	Hering
schuppa da por	Lauchsuppe
silenzi da la fossa	Grabesruhe
Sonda sontga	Karsamstag
Sontga Tschaina	Abendmahl
splattinar	tätscheln
temp da curaïma	Fastenzeit
tutgiez	Glockengeläute
Venderdi sontg	Karfreitag
zains	Kirchenglocken